

Lessen in duurzaamheid

Henri Bontenbal is een betrokken CDA'er die het belangrijk vindt dat we zo snel mogelijk stappen zetten naar een duurzame economie. Bontenbal is zelfstandig adviseur in duurzaamheid. Eerder was hij beleidsmedewerker energie en duurzaamheid bij de CDA-fractie in de Tweede Kamer en ondersteunde de woordvoerders bij deze onderwerpen. Hij schreef mee aan het rapport 'Lessen in duurzaamheid' van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA en is recent benoemd als junior fellow van het WI.

door Ellen Verkoelen

Mevr. P.J.H.D. Verkoelen is Statenlid voor het CDA in Zuid-Holland en redactielid van Bestuursforum.

Wat heb jij met het onderwerp duurzaamheid?

'Ik denk dat onze samenleving de komende decennia op verschillende manieren voor grote ecologische uitdagingen wordt geplaatst. Het is paradoxaal, want de afgelopen decennia is in ons land onze directe leefomgeving schoner geworden. Maar tegelijkertijd neemt op mondiaal niveau de biodiversiteit af, stijgt de concentratie broeikasgassen in de atmosfeer schrikbarend snel en smelt het ijs op de Noordpool in een recordtempo. We handelen als het om duurzaamheid gaat erg tegenstrijdig. We laten de bij uitsterven door gebruik van pesticiden toe te staan en creëren daarmee tegelijk een groot probleem in de groei van ons voedsel. We zagen dus de tak af waarop we zelf zitten!

Het wordt hoog tijd dat we gaan inzien dat we onze 'oikos' zorgvuldig moeten beheren. 'Economie' is immers in essentie 'huishoudkunde' en 'economie' en 'ecologie' delen niet voor niets dezelfde woordstam. De aarde is het enige huis dat we hebben, we hebben geen alternatief.

Duurzaamheid heeft tegelijkertijd ook te maken met een eerlijke verdeling van schaarse goederen, de verantwoordelijkheid nemen voor de keten van producten en materialen en een rechtvaardige behandeling van onze naasten.

Ik heb twee jonge zoontjes. Ik stel mezelf steeds de vraag: in wat voor een wereld leven zij als zij even oud zijn als ik nu ben? Voor welke keuzes komen zij te staan en onder welke omstandigheden moeten zij die keuzes maken? Kunnen zij in dezelfde welvaart als waarin ik nu leef, deze keuzes maken, een gezin stichten, het goede leven leiden? Of zullen zij pijnlijk geconfronteerd worden met de gevolgen van de nalatigheid en het egoïsme van vorige generaties? Ik maak me daar grote zorgen over.

Het CDA en duurzaamheid: gaat dat goed samen?

'Het christendemocratische gedachtegoed heeft alle ingrediënten in huis voor een onderscheidende visie op duurzaamheid. We mogen "groen" niet aan "links" overlaten! Lees het eerste hoofdstuk van het rapport *Lessen in duurzaamheid*, dat het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA eind vorig jaar presenteerde. Binnen het CDA wordt duurzaamheid nog te vaak alleen verbonden met onze kernwaarde "rentmeesterschap". Maar de andere drie kernwaarden doen evengoed mee. Gerechtigheid en solidariteit betekenen dat we anderen – ook

als de ander ver weg woont of nog geboren moet worden – de mogelijkheid geven een zinvol leven te leiden, zodat zij op hun beurt ook verantwoordelijkheid kunnen nemen voor hun naasten. Gespreide verantwoordelijkheid is een waardevol, richtinggevend principe dat ons helpt bij het neerleggen van verantwoordelijkheden op de goede plek.

We dreigen steeds meer een marktsamenleving te worden, waarin andere waarden die niet in geld zijn uit te drukken, in de verdrukking komen

Als CDA'ers zijn wij kritisch op een overheid die de verantwoordelijkheid van haar inwoners overneemt. De overheid ondermijnt daarmee immers de eigen verantwoordelijkheid en inventiviteit van inwoners. Aan de andere kant zijn wij ook kritisch op doorgesloten marktdenken. Ik heb soms het vermoeden dat in onze partij de kritiek op "links" wat beter ontwikkeld is dan onze kritiek op "rechts". Dat is jammer, want we dreigen immers steeds meer een marktsamenleving te worden, waarin andere waarden die niet in geld zijn uit te drukken, in de verdrukking komen. Maar juist die "zachte" waarden zijn van levensbelang en maken onze samenleving waarde(n)vol. De waardebenadering, ook in het duurzaamheidsdebat, hoort juist bij het CDA. Een economische activiteit ontstaat door "marktwerking" (vraag en aanbod) maar zal nooit goed kunnen functioneren zonder een inbedding in een sociaal-morele infrastructuur (zorgvuldig omgaan met mensen en natuurlijke bronnen). De economische crisis waar we tegenaan gelopen zijn is voor een deel te wijten aan het veronachtzamen van een sterke sociaal-morele infrastructuur.

Als CDA'ers geloven we in de vitaliteit van de samenleving, in de creativiteit van inwoners en ondernemers om slimme oplossingen te bedenken en verantwoordelijk te handelen en ondernemen. Bedrijven zijn niet slechts "vervuilers" en "winstmachines" die ten koste van mensen en milieu succesvol proberen te zijn, maar kunnen een sleutel zijn tot verandering. Zij kunnen een belangrijk verschil maken, hun inventiviteit aanwenden om naast een gezond bedrijf ook maatschappelijke

U kunt het rapport *Lessen in duurzaamheid* gratis downloaden via de website van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA: www.cda.nl/wi onder het kopje 'rapporten'.

doelen te realiseren. Een bedrijf als Unilever probeert die omslag te maken. Daar moeten we ondernemers en CEO's steeds op wijzen. Veel bedrijven zijn nog niet zover. Als samenleving en overheid moeten wij duidelijk maken dat we van bedrijven verwachten dezelfde koers te varen: inzetten op een gezond bedrijf én een bijdrage leveren aan mens en milieu. Ik ben ervan overtuigd dat de meeste ondernemers en hun werknemers dat uiteindelijk ten diepste ook willen bereiken. Als samenleving moeten we nu nog manieren vinden om ook de juiste economische randvoorwaarden te creëren zodat deze bedrijven ook beloond worden en hun werkwijze de nieuwe norm wordt.

In het CDA-gedachtegoed zit van oudsher een flinke scheut katholiek sociaal denken. Ik zou het mooi vinden als we ons als CDA'ers weer eens goed gingen verdiepen in deze bronnen, om zo ons denken over economie, gerechtigheid, duurzaamheid, armoede en milieu te verrijken. De laatste Exhortatie van Paus Franciscus vind ik erg inspirerend. Zo schrijft hij: *'Some people continue to defend trickle-down theories which assume that economic growth, encouraged by a free market, will inevitably succeed in bringing about greater justice and inclusiveness in the world. This opinion, which has never been confirmed by the facts, expresses a crude and naïve trust in the goodness of those wielding economic power and in the sacralized workings of the prevailing economic system. Meanwhile, the excluded are still waiting.'* Paus Franciscus keert zich daarmee niet tegen de markteconomie als zodanig, maar pleit voor een 'economie als dienst aan het goede leven', zoals het laatste (boeiende!) nummer van *Christen Democratische Verkenningen* als titel meekreeg.

Hoe ziet een duurzame samenleving voor het CDA eruit? Wat moet er gebeuren?

'We moeten uitkijken met een beeld te schetsen van een duurzame samenleving als een soort Utopia dat we in 2050 bereiken. Het is de taak van wetenschappers te onderzoeken

welke ontwikkelingen we de komende decennia kunnen verwachten op het gebied van energie en klimaat. Van de overheid verwachten we adequaat beleid om deze uitdagingen het hoofd te bieden, zonder dat de verantwoordelijkheid van inwoners en bedrijven wordt uitgeschakeld. Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat we snel moeten overschakelen op energie uit hernieuwbare energiebronnen. Deze omschakeling moet samengaan met beleidsinstrumenten die ervoor zorgen dat milieuvriendelijk gedrag gestimuleerd wordt en de vervuiler betaalt. Daarbij moeten we niet de illusie willen koesteren dat de overheid de transitie naar een duurzame(re) economie van bovenaf kan opleggen en regisseren. Als deze transitie alleen top-down wordt ingezet, dreigt zij innerlijk tegenstrijdig te worden, want inwoners gaan de regels dan ontwijken en het draagvlak verdwijnt. Uiteindelijk moet duurzaamheid iets van de samenleving zelf worden. Daarover is een voortdurend maatschappelijk debat nodig.

De overheid is daarnaast vaak niet goed in staat om goede oplossingen te bedenken. De overheid zit de transitie vaker in de weg dan dat ze die bevordert. Neem bijvoorbeeld de opkomst van lokale energiecoöperaties. Voor het CDA is maatschappelijk initiatief het mooiste dat er is. In ons land zijn inmiddels een paar honderd duurzame energiecoöperaties opgezet door betrokken burgers. Maar het Rijk vindt deze initiatieven maar lastig. Want deze betrokken burgers communiceren anders dan de vertegenwoordigers van grote energiebedrijven. Deze energiecoöperaties verstoren de energiemarkt en zorgen ervoor dat er minder energielasting in de schatkist terecht komt. Onder druk van de politiek is er dan uiteindelijk toch een regeling bedacht die deze lokale energiecoöperaties moet helpen om een goede businesscase te maken. Deze regeling is echter zo complex en slecht uitgewerkt, dat energiecoöperaties er weinig aan hebben.

De eerste stap die ons kabinet nu zou moeten zetten, is goed nadenken over de manier waarop inwoners en gemeenschappen kunnen worden betrokken bij de energietransitie. In het huidige energiebeleid is er te weinig handelingsperspectief voor inwoners: zij krijgen te weinig ruimte om maatschappelijke initiatieven op het gebied van energie en duurzaamheid te ontplooiën. De directe bijdrage van bijvoorbeeld lokale duurzame energiecoöperaties aan onze nationale duurzame energiedoelstelling is nog gering, maar de maatschappelijke impact zou wel eens veel groter kunnen zijn. Lokale overheden kunnen hierin een belangrijke rol spelen. Niet door subsidies uit te delen, maar door deze coöperaties te faciliteren. De gemeente kan helpen bij het uitbreiden van het netwerk, ambtelijke ondersteuning bieden en helpen met financiering door garant te staan. Deze initiatieven zorgen immers niet alleen voor duurzame energie, maar leveren ook een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid van een dorp of wijk. Wellicht dat overheden ook in ons land een "right to challenge" kunnen introduceren, waarbij energiecoöperaties overheden kunnen uitdagen om energiebesparingsprogramma's en duurzaamheidsinitiatieven over te nemen. Wellicht dat deze actieve energiecoöperaties veel meer resultaat kunnen boeken dan allerlei dure (en vaak weinig effectieve) communicatiecampagnes van overheden.' •

Reageren? ellenverkoelen@me.com